

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. НА ГОДИНУ, 82 НА ПО ГОДИНЕ.

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

14

10. Маја.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Посланица. — Војевање у планинама. — Наша стојећа војска.

Посланица

ГЕНЕРАЛШТАВНИМ И ОСТАЛИМ ОФИЦИРИМА ШТО СУ ПО СРБИЈИ.

Друг друговима.

I.

Сваки је народ славан, који имаде славних дела. Али поред свију славних дела народ може бити без славе, ако му дела остану **незнана**. С тога је увек нужно, да се та славна дела искупе и побележе, да се мету у историју, као чуварку народног живота, па да их потомство зна, знајући **уважава и поштује, уважавајући и поштујући подражава**. Велики су утицаји на потомство од таквих спомена, и народ се увек **с достојанством понаша у свету, с карактером влада у животу, с јунаштвом улази у посао**. И кад nebude више народа на земљи, који је велика и славна дела чинио, опет остају уписана његова дела, и свет им се клања после толико векова, — она користе осталом човечанству. Историја старих Јелина и Латина довољно показује, колико вреде велика дела, кад нису у заборав прешла. А ми Срби, који смо толико векова после њих

живели, немамо скоро никаквих спомена о делима наших предака, при свем том, што из последака некојих видимо, да је и код њих морало бити великих дела; али, на нашу жалост и штету, није нам познат ни начин, како су они ово и оно извршили. Да пак у **начину има поуке за познија времена**, то неподлежи никаквој сумњи; јер у **начину још огледа се карактер, темпераменат, наука, уметност и вештина** самога народа, а то све бележи нам **душеван и физичан капацитет народа, и казује нам, колико он има продуктивне снаге у различитом правцу, и колико мери ђенија за своја дела**. Према томе пак удешавају се и сретства за садашњост и будућност, и — по размери промене у духу времена, у унапређеној науци и уметности, у околностима и потребама, — отварају се врата онима, који су позвани, да народ руководе.

Ми хрђаво знамо и политичку нашу историју; нама су овде онде предана само дата о фактима без савезних комбинација ондашњег стања земље и народа према себи и другима, с којима се у додир долазило. Ми неумемо многе догађаје из наше историје да критичко-историјски оцимемо, него само нагађамо, а **нагађање није знање**. О ратној пак историји тако мало знамо, као да наши стари никаквих ратова ни имали нису. И кад неби било споменуто српских ратова у политичкој нашој историји, ми би морали мислити, да су Србљи, — што су добивали, не на сабљи већ на поклон, што су губили, не на мејдану већ на перу. А то није тако било.

Ал да оставимо то старије време.

У нашој најновијој историји, у нашему препорађају, има много ствари, што незнамо. Но што незнамо политичке ситуације и факта, то и шкоди и нешкоди; али што слабо разбирамо о **начину војевања**, то је свакојако штета.

Сваки народ има своје особине, у свачему па и у војевању. И српски народ показао је у ратовима за своју слободу таквих особина, којима се и дивити и поносити можемо. Па како је он те своје особине показивао у **подобним околностима са будућим, с подједнаким оружјем са садањим, по једнаком попришту с настојећим** —: онда мислимо, да нам мора много бити у интересу, да изучимо сав њихов **начин војевања**: да проучимо како су војску дизали, како је издржавали, како кретали: да промотримо где им бијаху зборишта, где ли разбојишта; да разгледамо како им бијаху размештене браничке и нападне пруге; у опште: да **изучимо њихову организаторску погодност, административну умешност, стратигијску даровитост, тактичну окретност и ратничку ваљатност**. То би било од неоцењене користи за наше уређење војске и за будуће војевање.

Те пак ствари могле би се још за неко време дознати. Из списка (у зван. Срп. Новинама*) оних људи, који се борише с кнезом Милошем, могло се видети, да их има још доста у животу,** и од њих би се могло много што шта чути и научити. А крајње је време, да из живих споменика испишемо нашу нову **ратну историју која ће потомству бити као драги**

* у 1865, кад је ово у главноме и писано.

** Наравно, да их је данас много мање, него пре 4 године.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

камен, е ће ту бити уписана дела његових предака, који се борише и који нам својом крвљу искупише ово садашње политично биће. То би била још једна услуга, коју би те старине учиниле роду своме, што би, тако рећи, сами поборници наше слободе у књигу народног живота уписали дела своја а наших старих. Прилика врло изредна, да се садашњем и будућем нараштају српском предаду у руке искупљена и испи-сана дела његових предака.

На последку ми мислимо, да сваки од наших другова овако и још живље представља корист од оваквога предузетка, па се с тога сасвим другарски и пријатељски обраћамо свима својима друговима, који су по Србији, да то своје положење обрете још и у корист ту, да **скупљају грађе за нашу нову ратну историју**, па скупљено градиво или сами приређују и нама осталима на знање и поуку саопштавају, или, ако се ко на то сагласи, нека шиље нама, па ми да то чинимо.

У колико пак мислимо, да ћемо им уштедети времена, те да недангубе размишљајући о томе: **нашта би им ваљало мотрити**, — у толико смо вољни изнети им наш програм, те да се њиме по-служе, колико га за доброга нађу.

Ми мислимо, да би се у томе послу, (који ће свакојако свакоме тек узгредан бити, јер сваки има свога званичнога опредељења) ваљало држати овога пута:

А. Непосредно треба распитивати и бележити:

1. Како су у нашем рату за ослобођење ре-крутовали војску;
2. Како су и колике чете градили;
3. Је ли, и колико је било повећих одељења.

4. Како се издржавала војска, како народна, како стајаћа;

5. На које се време и како мењала народна војска;

6. Каква је била дисциплина и како се каштиговале погрешке;

7. Како су набављали и како делили рану и цебану;

8. Како су се стројили за бој — је ли линија, или колона, или гомила; где стајала коњица а где топови; је ли било резерве;

9. Како и ко је градио шанчеве;

10. Јесу би где имали зборишта и магацина;

11. Огкуд и којим путем ишли на то и то бојиште, како су марширали тамо, је ли било предводнице и т.д.

12. Како су испадали који бојеви, колико је било Срба, а колико Турака и колико Руса, где их је било;

13. Шта су радили обично после боја: да ли су наступали, или остајали, где су, или отступали;

14. Је су ли имали увода, и како их употребљавали.

15. Како су радили, кад су имали да преговарају с Турцима.

16. Како су освајали градове и позиције, где је био опсадан шанац, шта је било с посадом и т.д.

17. Шта су радили и куд односили рањенике, и ко их је надгледао.

18. Шта су чинили с робовима.

19. Како су се владали преко зиме.

20. Је ли било редовна егзерцира и ко их је томе учио.

21. Је ли бивало плена и како поступали с њиме.

22. Каква спрема бијаше за пешака и коњика, и одакле набављали коња за коњицу и артиљерију.

23. Ко је узимат за пешака, ко за коњика, ко за коморцију.

24. Распитивати за јуначка дела појединих људи, за различна прегоревања и жртвовања морална и материјална.

25. Прикупљати настављења, упуте, дневнике и писма, која су по војнички важна.

26. Разабрати, колико је могло бити свега коњице, из којих је крајева поглавито долазила; колико било свега топова, и ко обично био топсијом.

27. Испитати је ли и како је било војничко дељење земље, и који кад био поглавицом.

28. Неодбацити ни житија чувенијих јунака, у колико се то може дознати.

29. Разбирати за заробљене Србље, и шта је с њима најпосле било.

30. Уза свако бојиште додати по крокиј и назначити — у колико је можно — положаје војска.

в. Но узгред, кад се већ нешто историјскога скупља, нетреба занемаравати ни оне ствари, које истина неспадају у ратну, ал заседају у општу историју народа. За то користно би било:

1. Прибирати све извештаје и сва писмена, што се односе на историју.

2. Распитивати је ли и како је било уређено судство у земљи.

3. Узазнати, како је административно земља подељена била.

4. Како су уређене биле општине, и како су стајале према административним и војничким властима.
5. Колики је кад био данак, како се разрезивао и како кушио.
6. Како су стајали свештеници и како је уређена била њихова администрација.
7. Бележити областне и народне скупштине и њихов рад.
8. Како, за шта, кога, и куда шиљали посланике.
9. Бележити анегдоте и приче, које карактеришу време и његове људе.
10. Прибирати статистичке белешке у свакоме правцу.

У ово неколико редака ми мислимо да смо довољно представили и потребитост и начин за скупљање грађе за нашу ратну нову историју, и обраћајући се овом посланицом к својима друговима надамо се, да ћемо их њоме обрадовати. Мислимо, да сваки од наших другова оваково штогод већ је мислио, као што мисли њихов

ДРУГ

Драгашевић,

*бив. проф. опште и ратне историје
у војној школи.*

Војевање у планинама.

(СВРШЕТАК.)

Али да би се задобио такав резултат, треба да суђење буде тачно и извршење брзо, тако, да остале колоне неби имале кад да се

сједине, пре него што је пропаст ове, на коју се напало, свршено.

Централна позиција преимућство заслужује над целом одбранителном линијом и у односу на рану. Ту несу потребни Бог зна какви транспорти, јер се напада само на одељење силе противника свог, и позиција сме садржаватисамо сразмеран број људи за ову намеру, и магazine врло је лако образовати, јер заузимајући сједињавајуће тачке разних комуникација, могу доћи транспорти по више путова, без да су принуђени да растуре силе на нескопчаним линијама.*)

Само нападно из једне централне позиције дејствујући може се ласкати (надати) да се остане господаром брегова; ово је начело потврђено и никад се неможе поклизнути. Ми кажемо изреком нападно дејствовати, јер изложивши користи централне позиције може ко помислити, да ми желимо да дочекамо чврсто на месту непријатеља. Далеко је од тога, ми понављамо да свака позиција у бреговима, без изузетка притом оних, које се налазе на врховима, изложена је истим незгодама:

* Да би бољи саобраћај био међу појединим одељењима и стражама, у бреговима, треба од 1.000а и 1.000 корака поставити по 2—3 човека, који ће заповести и извешће преносити на потребне тачке, јер је иначе комуникација тешка па ће бити овакво извештање одоцњено.

Одељења и групе треба да су снабдевене на више дана с ратном муницијом и другим потребама, да неби због тога морали после оружје полагати.

Ваља уговорити знаке за разна јављања н.пр. палење ватре, пуцањ пушке и т.д. поради општег одступања или што подобно. Такви знаци треба да се налазе на више тачака и то највиднијих.

Обично се напада и ради ноћу, а нарочито у зору, зато у то време треба највише на опрези бити, међу тим и остало време не треба пренебрећи.

Ј. М.

велико пространство, врло мало користи (избора) у њиховом седишту; одаслане страже узависном мишлењу (решењу), пасивно држане без икакве могућности двизања: трудна одступања често по врло неудесним стазама; то су од чести, недостатци који их карактеришу.

То би била велика несљедственост, или још боље заборавила би се начела, ако се остане непокретан у једној позицији пред којом непријатељ може сјединити своје силе и напасти је са свију страна; јер кад се ми решимо да заузмемо позицију или да поставимо резерве на разкршћима више путова, то онда нећемо с тим да ту чекамо непријатеља, нити да се туна бранимо, него да се чува избор праваца који к њему воде, да би у стању били да се притесни нападач искренувши пред њега баш у тренутку најзгоднијем и најрешителнијем.

Једанпут одбијен противник, треба да оделења, која су чувала приступе у позицију, заузму своја места, и главно тело изнова се утврди на тачки одакле је отишло; ови офанзивни поврати треба да буду повторени за цело време, докле смо принуђени да се одбране држимо.

Ова сматрања доказују у односу на тактику и стратегију неизмерну превагу нападања над одбраном у брђанским ратовима. Онај, који предухитри свог противника са опредељеном офанзивом остаће увек господаром бојног поља и конечно театра рата: Официри који дејствују у бреговитим земљама треба добро да увиде ову истину.

За доказ ових начела и њихове употребе ми ћемо изложити мњење војводе од Рохана (Rohan), даље ће-

нерал-лајтнанта **Ле Курба** (Le Courbe), као год и мене врховног војводе **Карла** о брђанском рату.

Војвода **Рохан** командант француске војске у Валтелини, давајући рачун о распоређајима (наређењима) који су узети, да би се стало на пут сједињењу шнањолске и царске војске, каже: „Што ме је принудило да пошљем да се извиде људима, у тим стварима вештим, сви пролази, којих је туне безбројно, и то, што сам дознао управо, да су и брегови као и равнице, и да осем уобичајених и употребљивих путова има туна и много других, који и онако странцима нису познати, него само људима из тих предела, и посредством којих може се отићи на место где се мисли, на највећу невољу оних, који се ту бране; што један наметан поглавица неће никад хтети чувати пролазе него ће се увек решити да у месту тога боље очекује свог непријатеља у пољу да га потуче; то је што се чини страно ономе који није видео успехе у искуству. Такође, у даној прилици, када се мисли бити осигуран у бреговима, као год у утврђењима нађе се отворен од једном са свију страна, и по мери, ако се изађе из једног теснаца открије се 10 других; тако да неби требала само једна добра војска, него више њи, те да се чува поменута земља.“

(Campagne du duc de Rohan dans la Valteline, en 1.764).

Извод дата о Хелвечији (Швајцарској), послан главно-командујућем Бертје у (Berthier), од генерал-Лајтнанта Лекурба 22. Априла 1806 год.

„Ако се сматра топографичко положење Швајцарске, теснаци, кроз које има непријатељ да прође

те да у њу уђе, тегобе које се осећају поради издржавања, и плетке, које су такве да у известним позицијама, мало трупа може зауставити многе и т.д.“

„Ја држим да с 5 или 8.000 људи могу се чувачи излазци јужних Алпа и част Рентала (Rheinthal) која граничи са Врисоном (Grisons) док би међу тим војска Рена (Rhin) имала напустити констанско језеро, неразумевајући да треба остати у логору код Валеа (Vâle) и код триктала (Triekfhal) да би транспорте одашиљали.“

„Кантон Вале (Valais) тешко је чувати. Разни излазци, који тамо долазе из Милана и Пијемонта чине на први поглед, да би потребно било много трупа да се сачува ова земља.“

„Пет до 6 батаљона довољна су за одбрану долине Роне (Rhône); али их не треба растурити; треба их држати у долини, и само имати страже на врховима брегова где су пролазци.“

„Срећа непријатеља у Инвазији против Валеа (Valais) и у долини, Реса (Reuss), сва је на његову штету; јер да има он повећу војску, он би помр'о тамо од глади.“

„Земља му не да је никаква извора, он ће бити принуђен да пређе све брегови са његовим транспортима, било са животињама товарним, било на леђима људским. Осећа се незгода ове околности (неприлике).“

„Ако, на против у горе означеним пределима држи се само мало трупа, онда и најмање подкрепљене, које би дошло с наше стране, поставило би нас у стање, да би могли изнова заузети сва наша места, која смо изгубили; јер сви ови брегови Св. Бернхард (le Saint-Bernard), Готхард (le Gothard),

WWW.CNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

и т.д. недају ни мало добре позиције; онај који их напада готово је увек сигуран да ће успети.“

„У долинама ваља бранити брегове.“

„Ово размишљавање чиниће се варљивим (погрешним) за оне који несу у брдима ратовали; али кад, при излазу из брегова ви имате добре резерве, нападну ли ове на непријатеља у тренутку кад ваља, који је уморен, пролазећи често по 7—8 миља пењања и спуштања, готово је увек извесно, у том случају, да се неће опет попети и да ће га заузети. Ја би могао о томе навести примере.“ (*Précis des Événemens militaires M. D.*)

У војничком делу под насловом: *Campaque de 1.799 en Allemangne et en suisse*, посвећено поглавиту врховном војводи Карлу, издатељ овако се изражава: „Теорија брђанског рата није могла бити истолкована у очима примечатеља ни када тако јасно и тако увиђавно као за време похода од 1.799 где ратујуће војске претериваху се за притежање највиших предела Европе. Ова периода, која се разликује нарочито у марту операција, даје овом походу нову корист.“

„У место да се пређу врхови у равнодостојним линијама са првобитним позицијама, као што то обично бива у пределима овакве природе, где се само ради, да се пробије први ланац, те да се упадне у други равнодостојан с овом, или да се сиђе у равницу с оне стране, прелазаху се позиције које управо секу положење брегова, и тражило се да се њиме овлада, прелазећи ланац у његовој дужини, и сљедујући правцу његових оградама.“

„Догађаји који за руком испадају при овим распоређајима, чине, да се на следеће нази:“

„1-во Да притежање равница приуготовљава и осигурава, у односу стратигијском, заузеће брегова.“

„2-го Да марш знатних колона, а у след тога и операцијоне линије могу бити вођене само по главним долинама;“

„3-ће Да пасивна одбрана брегова неиспуњава своју цел и да се тамо неможе одржати, осем нападајући непријатеља који напредује;“

„4-во Офанзива, да би успешна била, треба да буде једновремено управљена на долине, и на висине које их ограничавају, и да ће тек затим природа терена и односне позиције решити, који ће од ова два правца водити правом нападу.“

Искуство старих и нових времена подпомаже ова начела и ова сматрања, о брђанском рату. Треба се дакле по истим начелима владати, да би се у томе добила права употреба, и зато је, по њина владајући се, Серторије (Serlorius), увек потукао Метела (Mételleus) и Помпеја (Pomrée); зато је у Албанији Скендер-бег сатро силе Отоманског царства; у Валтелини војвода Рохан остаде господар земље при свима усиљењима шпањолске и царске војске; зато је у источним пиринејима Рикардо (Ricardos) зауставио силе Француске и напослетку за време дивног похода од 1.799 ми видимо да ђенерали: Молитор (Molitor), Десоле (Dessolles), Лекур (Le Courbe), Сул (Soult) и Масена (Masténá) заузевши и бранећи Тирол (Tyrol), (Suisse) Швајцарску и Гризон (Grisons) тамо победише и савршено уништише у овим пределима аустријске и руске војске.

Ови примери јесу у толико необорими докази, који доказују да, од најстаријих па до последњих похода ратних и револуције, офанзива у брђанским земљама увек је добијала решителну корист, и да се није могуће у њима другаче одржати, осем са правом одбраном садруженом са нападателним дивизањима.

С ФРАНЦУСКОГ:

Јован Мишковић,
штабни поручик.

Наша стојећа војска.

Пошто се у нас у последње време почело више мислити и писати о уређењу наше војене снаге, то нека буде и нама дозвољено да о тој тако важној ствари изнесемо неке своје мисли овим путем, неби ли и оне још кога изазвале да прозбори о уређењу наше војске.

Говорићемо најпре о нашој стојећој војсци као вечитом врелу војничкога елемента. Ово врело несме никад усанути него ваља из њега вечито да извире и да се у свима слојевима народа шири и разлива елеменат војнички у довољној т. ј. **потребној** количоци.

Наша стојећа војска има двојаки задатак.

1-во. Да буде школа у којој да се практично образују више и ниже старешине за народњу војску. У време мира да буду ваљани наставници, а у рату поуздане вође.

2-го. За време рата да буде јак електрични матор за сву колику народњу војску. По чврстоћи њене дисциплине, по војничком и рато-вољном духу који

треба да добије свој спољни израз, по нагомиланој интелигенцији, треба да послужи као узор народној војсци. Стојећа војска ваља да постане патриотски огањ о кога ће се огрејати следена прса оних који би у тешким часовима искушења и опасности кло-нули духом.

Да стојећа војска постане ово у **подпуној мери**, нужно је на сваки начин да се за нешто увелича и то за онолико колико то може бити према нашим средствима.

О склопу и формацији њеној говорићемо доцније, а сад да проговоримо најпре коју о појединим родо-вима оружја.

Прва је потреба да се умложи главни род ору-жија а то је пехота.

И ми смо зато да се образују поред садања два баталиона још четири, те да свега буде шест.

Садањи број пешака није довољан ни за обичне гарнизонске службе које се увеличале од како доби-смо градове. О образовању њиховом за ратне прилике неможе код садањег стања ствари ни речи бити. —

Кад би се установили **шест** пешачких батали-она, онда би и по нашем мишлењу требало да имају двојаки састав и то оваки:

„Девет месеци у години сваки пешачки баталион да нема више простих војника од 160, или у свакој чети по 40. Само за три месеца да сваки баталион имадне по 480 војника или по 120 у једној чети. У очи рата комплект чете могао би се повисити на 150 простих војника.

Кадр официра и нижих чиновна на против да је увек подпун.

По овој комбинацији ми би имали за пуних 9 месеца свега 960 простих војника на лицу, или једну трећину од предложеног броја; дакле равно онолико колико и сад имамо ($120 \times 8 = 960$) а само за три месеца више 1920, укупно 2880 без официра и нижих чиновна.

По овоме рачуну сваки би војник провео под барјаком свега 18 месеци и то годину дана непрекидно, па онда у два ма по три месеца. Исписивали би се сваки 6 месеци по једна шестина војника.

На скупу ваљало би да су сви пешаци у месецима: Марту, Априлу и Мају.

За сва три месеца ваљало би да трају главна упражнења стојећој војсци о којима ћемо даље у већој обширности говорити, само би ваљало према овоме удесити регрутацију на следећи начин.

Регрутирање да буде као и до сада један пут у години, а позивање у два пут: сваки пут по шестину и то: на концу Маја и Новембра месеца.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

Командир Чачанске народне батерије подп. Радомир Путник постављен је за коман. II. брдске бат. у Карановцу.

Подпор. Живко Јовановић постављен је за командира Чачанске народне батерије.

Подпор. Сима Вучковић преведен је из I. у IV. пољ. батерију.

Војени лекар Др. Сава Петровић преведен је у војн. министарство у помоћ главном војеном лекару.

Коман. II. брдске батерије артиљ. кап. II. кл. Панта И. Јевремовић умрло је 27. тек. у Карановцу.

Пешачки подпоручик Димитрије Симић умрло је 28. тек. у београдској војеној болници.